

A. purpurea L., сова болотяна *Asio flammeus* Pontopp., мартин звичайний *Larus ridibundus* L. та крячок річковий *Sterna hirundo* L.

Таким чином орнітофауна урочища «Цибулі» найбільш широко представлена Родинами: Чаплеві, Пастушкові та Баранцеві по 5 видів (по 12%) та Качкові, Мартинові та Кропив'янкові — по 4 види (по 10%). Менш чисельними є представники Родин — Яструбові, Журавлині, Сивкові, Совові, Рибалочкові, Плискові, Дроздові, Суторові, Ремезові та Вівсянкові.

Урочище «Цибулі» є перспективним місцем для створення природно-заповідного об'єкту з метою збереження біорізноманіття водно-болотних комплексів.

ГРИЗУНИ ЯК ШКІДНИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ З НИМИ

Попельнюх В.В., Кушка В.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

У останні десятиліття на Полтавщині (як і вцілому в Україні), в результаті зміни технологічних процесів щодо вирощування сільськогосподарських культур, намітилася тенденція до зростання чисельності шкідників аграрного сектору виробництва, особливо за рахунок збільшення чисельності популяцій мишоподібних гризунів. Вважається, що ними вже заселено понад 45% сільськогосподарських угідь України, щільність яких на окремих площах перевищує 80 колоній на 1 га.

Збільшення чисельності популяцій гризунів обумовлено особливостями їх біології (високим потенціалом розмноження, швидкою статевозрілістю, біологічною активністю, тривалістю життя, живучістю, стійкістю до певних видів захворювань, не вибагливістю до кормової бази, особливістю фізіологічних процесів тощо). Таким чином, протягом року самка спроможна продукувати від 3-4-х до 7-ми (в середньому 5) приплодів по 3-8 дитинчат в кожному, що за сприятливих умов її репродуктивний потенціал може становити близько 20 тис. особин. За підрахунками втрати, наприклад, зерна озимої пшениці, в окремих випадках, можуть сягати 40% за наявності 50-60 колоній полівок на 1 га посівів [2].

На території області найбільш поширеними є 5 видів мишей: домова, лісова, польова, жовтогорла та миша-крихітка, які харчуються переважно насінням рослин. У значній мірі вони пошкоджують посіви зернових, зернобобових культур, соняшнику та багаторічних трав. Деякі з них на полях риють неглибокі (30-38 см) нори простої будови, де живуть влітку, восени ж вони заселяють скирти соломи, або переселяються в оселі людей, де оселяються в житлах, льохах, коморах тощо.

Заходи боротьби. Основним методом боротьби є принади на основі овесу, пшениці, жита, ячменю, кукурудзи, яку попередньо розмочують. На 100 кг зерна витрачають 15-20 кг фосфіду цинку. На гектар витрачається 1-2 кг принади при авіаційному розсві, та 0,5 кг при наземному. Авіаційний розсів принади застосовується в зоні підвищеної шкідливості гризунів, коли неможливо застосувати інші механічні засоби. Як метод відлову гризунів можна застосовувати різноманітні за конструкцією ловушки та капкани. Додатковим, але менш ефективним та більш матеріально затратним, може бути застосування витравлення з нір гризунів вихлопними газами від автомашини або трактора, чи заливання жител водою.

У Інституті сільськогосподарської мікробіології розроблено ефективний бактеріальний препарат «Антимишин», призначений для боротьби з полівками, мишами та пацюками на посівах зернових культур, ріпака, багаторічних

трав, пасовищах, в оранжереях, парниках, розсадниках плодкових і лісових дерев, а також у різних господарських спорудах. Препарат може бути застосований у будь-яку пору року, навіть взимку, однак кращі результати отримують рано навесні, коли число колоній на 1 га дорівнює 10, і пізно восени за наявності 50 колоній на 1 га [1].

Крім шкоди, яку гризуни заподіюють сільськогосподарським культурам та врожаю, вони є збудниками та переносниками багатьох хвороб – сальмонельозу, геморагічної лихоманки, лептоспірозу, холери тощо.

Література

1. Ефективний бактеріальний засіб для боротьби зі шкочинними гризунами / В. В. Волкогон, Г. М. Дяченко, Н. О. Кравченко, О. В. Головач, О. М. Дмитрук // Посібник українського хлібороба: наук.-вироб. щорічник. — 2010. № 2. — С. 5.
2. Защитим посевы от грызунов // Настоящий хозяин: агрожурнал. — 2007. — № 9. — С. 25-27.

ВЕСНЯНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОРНИТОФАУНОЮ В САНАТОРІЇ «БЕРДЯНСЬК» ТА ЙОГО ОКОЛИЦЯХ

Попельнюх В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Територія санаторію «Бердянськ» та його околиці вирізняються специфічною морфологією рельєфу, що обумовлено наявністю внутрішніх водойм (ліманів природного походження та штучно створених ставків), заболочених ділянок, приморських луків, прибережних мілководь з пляжами та намитими піщаними валами уздовж узбережжя Азовського моря.

Значна частина території санаторію, площа якого становить 85 га, зайнята типовими для даного регіону рослинними угрупованнями з переважанням маслинок вузьколисті (*Elaeagnus angustifolia* L.), робінії псевдоакації (*Robinia pseudoacacia* L.), аморфи кущової (*Amorpha fruticosa* L.), та штучно створеними насадженнями із дуба черешчатого (*Quercus robur* L.), біоти східної (*Biota orientalis* L.), сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.) та кримської (*Pinus pallasiana* Lamb.), клену гостролистого (*Acer platanoides* L.), тополі білої (*Populus alba* L.) та гібриду — пірамідальної тощо. Досить поширені кущі сніжноягідника білого (*Symphoricarpos albus* Blake), смородини золотистої (*Ribes aureum* Pursh.), калини (*Viburnum opulus* L.), скумпії (*Cotinus coggygria* Scop.) та бирючини звичайної (*Ligustrum vulgare* L.), яка використана в якості живих парканів. Всього деревні насадження представлені 56 видами дерев та чагарників, із них 7 — голонасінними [1].

У материковій частині зони відпочинку виділяються значні заболочені ділянки з низькорослим очеретом (*Phragmites* sp.) та іншою водно-болотною, переважно галофільною рослинністю, де постійно тримаються, зокрема, фазани, а в період розмноження й інші види птахів.

Спостереження нами проведені 11-29 березня 2013 року, за виключенням 18, 22 та 23 березня з причини несприятливих погодних умов (штормовий вітер). Друга половина періоду досліджень характеризувалась не стабільними погодними умовами — майже постійними штормовими вітрами, випаданням снігу (24, 26, 28.03) та зниженням температури повітря, яка в окремі дні не досягала плюсових показників протягом доби. Різке погіршення погоди негативно вплинуло на птахів, які на той час вже прилетіли, чи здійснювали міграцію. Деякі з них, наприклад *Saxicola torquata* L. та *Oenanthe pleschanka* Lerechin зникли з територій, на яких вони тримались упродовж декількох